

LUCIANO WERNICKE

ERISKUMMALISED
OLÜMPIALOOD

Inglise keelest tõlkinud Lauri Liiders

Originaali tiitel:
Luciano Wernicke
„Historias insólitas de los Juegos Olímpicos”
Planeta, Madrid 2012

Tõlgitud autori loal raamatu täiendatud ja parandatud ingliskeelsest käsikirjast
„The Most Incredible Olympic Stories”.

Toimetanud Ülle Tarum-Saarmann
Kujundanud Villu Koskaru

© Luciano Wernicke
Tõlge eesti keelde © Lauri Liiders ja Tänapäev, 2020

ISBN 978-9949-85-800-2

Trükitud AS Pakett trükikojas

www.tnp.ee

Mu lastele Facule ja Nicole

*Ja kuigi kõikehävitav aeg on purustanud
mu kunagised illusioonid, jääb mulle alles
alandlik lootus, mu südame kalleim aare.*

Alfredo Le Pera, „Volver”

SISSEJUHATUS

Olümpiamängud, suurim spordisündmus. Kuigi paljudes maades on spordiala number üks jalgpall ja selle maailma-meistrivõistlused kütavad enim kirgi, on tõsi ka see, et olümpiamängud pakuvad samuti pinget tohututele rahvahulkadele tänu võistlusalade rohkusele ja mitmekesisusele ning kuna seal astuvad võistlustulle ka naised. Mängud kestavad kaks nädalat ja neist võtavad osa kõik riigid, mitte vaid 32, mis on praegu FIFA olulisima turniiri piiranguks seatud.

Olümpiamängude – Prantsuse Akadeemia sõnaraamatus nimelt on märgitud, et „olümpiamängude tähistamiseks pole õige kasutada mõistet *olümpiaad*, kuigi selle algseks tähenduseks oli nelja-aastane periood Vana-Kreeka olümpiamängude vahel, ja tänapäeval tähendab see nelja aastat nii suvekui taliolümpiamängude vahel”^{*} – kriitikud väidavad küll, et paljud olümpiaalad on üsna mitteatraktiivsed või pole laiemale avalikkusele kuigi tuntud. See on tõsi, kuid täpsustuseks võib vastu väita, et selles pikas nimekirjas 33 spordialast, mis on omakorda jagatud 339 medalialaks, on esindatud ka jalgpall, korvpall, tennis, võrkpall, kergejõustik ja ujumine, kui nimetada vaid populaarsemaid. Neis kõigis peetakse küll ka maailmameistrivõistlusi, ometigi on ihaldatuim autasu olümpiakuld. Ning tegelikult pole ju vaja hakata valima näiteks

* Nüüdisajal lahutavad suveolümpiat taliolümpiaat kaks aastat. Kuni 1992. aastani peeti tali- ja suvemängud samal aastal. (*Siin ja edaspidi tõlkija märkused.*)

olümpiamängude ja jalgpalli MM-i vahel: mõlemad on leidnud maailma spordikalendris oma koha ja toimuvad iga nelja aasta tagant, ning kaht suurüritust lahutab teineteisest kaks aastat, seega võivad kõik nautida toda kaasaegset, tervet ja positiivset „sõja aseainet”, mis on, nagu öeldakse ka olümpiahümnis, „ainus aus võitlus”.

Antiik-Kreekas peeti mänge pühadeks ja võistlusnädala ajaks peatati igasugune sõjategevus. Olümpiamängud taaselustati 1896. aastal ja 20. sajandil said need kogu maailmas äärmiselt populaarseks ning võistluste tähendus ulatus kaugemale väljakust või staadionist. Puhta spordi ideaale on küll määrinud nii poliitiline propaganda, tõsised diplomaatilised hõõrumised kui ka isegi ammusest konfliktist põhjustatud veresaun, kuid olümpiamänge ära jätma on sundinud vaid maailmasõjad. Aastatel 1948–1992 avastasid USA ja endine NSV Liit, et mängudele saab laiendada ka külma sõda, mida samaaegselt peeti muudel rinnetel.

Münchenis 1972. aastal jätkusid mängud „normaalselt” isegi siis, kui nende ajal hukkas Palestiina terrorirühmitus üksteist Iisraeli sportlast. 36 aastat varem pakkus Berliini olümpia Adolf Hitlerile võimaluse oma propagandat ka riigipiiridest kaugemale levitada. Ja Mehhikos 1968. aastal protesteeris grupp afroameeriklastest sportlasi mustanahaliste tagakiusamise vastu USA-s.

Tuleb mainida, et käesolevas raamatus kõneldakse vaid suveolümpiamängudest. Taliolümpiat ei saa ka tõeliselt „universaalseks” spordisündmuseks nimetada, ja seda kahel põhjusel: esiteks läheb talialadeks vaja kas lund või jääd ning sobivad kliimatingimused on vaid pooltes (või isegi vähemates) maailma riikides ja sedagi vaid paaril kuul aastas, ning teiseks on mängude pidamiseks vaja ka teatud geograafilisi tingimusi, nagu näiteks mäestike olemasolu. Lõuna-Ameerikas, Aafrikas, Kariibi mere maades, Kesk-Ameerikas, Kagu-Aasias ja Okeaanias on lumesadu pigem haruldane või mitte kunagi esinev ilmastikunähtus, seega pole sealsel elanikkonnal võimalust

talialadega tegelda: lumel või jääl liuglemise asemel tuleb leppida jooksmise ja hüppamisega. Muidugi on ka taliolümpiatel osalenud võistlejaid troopilistest riikidest, kuid see on siiski ebatüüpiline ja pigem on nad seal kurioossed vaatamisväärsused ega paku medalikonkurentsi. Viimastel talimängudel Pyeongchangis 2018 osales 92 riiki, mis senini on taliolümpia rekordiks. Kolmel viimasel suveolümpial aga osales igal rohkem kui 200 riiki. 2016. aasta Rio de Janeiro mängudest võtsid osa kõik ROK-i 206 liikmesriiki.

Lisaks läheb talialade harrastamiseks vaja kallist varustust nagu soojahoidvad spordirõivad, kindad, lumeprillid, suusad, lumelauad, uisud ja kelgud. Selles raamatus tuleb pärastpoole juttu ka vaesest Etioopiast pärit jooksjast Abebe Bikilast, kes võitis 1960. aastal Roomas maratoni, joostes paljajalu ja vaid sãrgis ning lühikestes pükstes. Antiikajal võisteldi lausa alasti, seega olid kõik võrdsed. Samas praegu saab näiteks bobisõidus määravaks ikkagi kalli bobikelgu kvaliteet.

Üks oluline osa olümpiamängude ajaloost on „amatõrismi” põhimõte. Kui Prantsuse parun Pierre de Coubertin mängud 1896. aastal taaselustas, andis ta osalusõiguse vaid neile sportlastele, kes ei teinud sporti elukutselistena (nad ei tohtinud raha teenida ka mitteleolümpiaaladel). Ameeriklane James „Jim” Thorpe, potawatomi indiaanlashõimust pärit tegija paljudel aladel, võitis Stockholmis 1912. aastal ülekaalukalt viievõistluse ja kümnevõistluse, kuid hiljem ta diskvalifitseeriti, kui selgus, et ta oli oma kodumaal pesapallurina palka saanud. Too hiilgav atleet, kes harrastas edukalt ka ameerika jalgpalli, anus kuni oma surmani, et talle kuldmedalid tagasi antaks.

Coubertini ebaõiglane seisukoht – millest Rahvusvaheline Olümpiakomitee pidas kinni kuni 1980-ndateni, loobudes nimetatud klauslist alles 1992. aastal – oli vastuoluline ja soosis pigem jõukamaid spordiharrastajaid. Nii jäi olümpiahiilgus eelkõige rikaste perede võsukeste nautida, kuna nemad said võistlusteks valmistuda ilma igapäevast leiba teenimata ning suutsid endale lubada mängudele reisimist ja majutuskulusid.

Kuigi medaleid võitsid ka need, kes teenisid endale ülalpidamist spordiga mitteseotud tööga, olid nad pigem erandid. Tõsiasi, et mõned sportlased pidid suure osa päevast tegema palgatööd ametites, mis ei tulnud kasuks nende füüsilisele vormile, samas kui teised võisid iga päev trennida palju tahtsid, kuna pärinesid „headest perekondadest”, tähendas tegelikkuses, et harrastusspordi idee võrdus tohutu ebaõiglusega. Esimeste mängude oliivilehtedest pärjad läksid enamasti ladvakihi esindajatele ja miljonäridele. 1968. aasta Grenoble’i taliolümpial keeldus ROK-i tollane president, ameeriklane Avery Brundage isiklikult kätte andmast medaleid prantslasele Jean-Claude Killyle (kes võitis kokku kolm kuld: slaalomis, suurslaalomis ja kiirlaskumises) ja kanadalasele Nancy Green’ile (kuld suurslaalomis), kuna nood olid fotograafide ees poseerinud suuskadega, millel valmistajafirma logod olid selgelt näha. Küll aga osales ta iluuisutamise kullavõitja Peggy Flemingi medalitseremoonial. Fleming ei vajanud sponsoreid – tema miljardärist isa oli talle isiklikuks kasutamiseks koju liuvälja ehitanud.

„Amatöörism” oli taunitav ka seetõttu, et soodustas varjatud profisporti. Kahekümnenda sajandi teisel poolel osalesid endisest NSV Liidust ja selle satelliitriikidest (Ida-Saksamaa, Tšehhoslovakkia, Rumeenia, Ungari, Poola jt) pärit sportlased olümpiamängudel kui mitteprofid, sest paberi peal oli tegu korrakaitse- või sõjaväeteenistujatega. See oli küll vaid näitemäng, kuna nad olid täielikult treeningutele pühendunud ega käinud tegelikult kuskil tööl. Nii jäigi selgusetuks, miks riigipoolne toetus oli lubatud, erasektorist tulev aga keelatud.

Olles tutvunud Euroopas ja Põhja-Ameerikas avaldatud mitmekesise olümpiakirjandusega ning ROK-i ametlikul veebilehel ja mujal internetis leiduva statistikaga, otsustasin selle kroonika kirjutamisele läheneda teistsugusest vaatenurgast. Kuigi ka siin tuleb juttu imelistest spordisaavutustest, kangelastest ja erakordsetest rekorditest, kõnelevad „Eriskummalised olümpialood” kõige jahmatavamatest kurioosumitest ja seniavaldata anekdootlikest juhtumustest, mis loodetavasti lahutavad

lugeja meelt ning samas näitavad tegelasi inimlikumast küljest. Paljud neist lugudest jutustavad olukordadest, mille taga on poliitika, majandus või spordimaailma keerukad reeglistikud. Teised on lihtsalt ebatavalised. Sarnaselt kõigile tavainimestele tabavad ka eliitsportlasi, neid kaasaja „Olümpose jumalaid”, mitmesugused vigastused ja haigused, nad langevad varaste ohvriks, kaotavad lennujaamades oma pagasi, joovad end täis, löövad rivaale ja kohtunikke, armuvad, abielluvad ning lahutavad, saavad lapsi, magavad sisse või kaotavad mõne olulise komponendi oma varustusest. Mõned lasevad end meelitada raha võimust, teised ei müü oma au maha.

Nad elavad läbi seiklusi, mis näivad pärinevat mõnest Hollywoodi stsenaariumist: laskmistšempion, kes jäi sõjas ilma paremast käest ning arendas vasaku piisavalt heaks, et kuldmedalit võita; kurnatud maratoonar, kes pidi üle kilomeetri vales suunas liduma, sest teda jälitas kuri koer; Portugali jooksja, kes sai autolt löögi ja kümme päeva hiljem võitis Los Angelese olümpiamaratoni rekordilise ajaga; purjetaja, kes tõi oma sõidu ohvriks kahe uppuva rivaali päästmise nimel; kahe peenisega atleet; laskja, kes heideti olümpiakoondisest välja, kuna ta peeretas liiga kõvasti, ning oma sporditähed kaksikõe asemele asunud jooksja – need on vaid mõned lood enam kui 400 seast, millest koosneb see tavatute olümpiaseikluste põnev kokteil.

Luciano Wernicke,
Buenos Aires, 2019. aasta november

ANTIIKAEG JA RENESSANS

Vaid 192,28 meetrit pikk jooksudistants. Nii tagasihoidlik, lihtne ja lühike oli olümpiamängude algus. Selles väljakutses polnud midagi erilist ja sama võis öelda ka võitja kohta: Elisest pärit kokk nimega Koroibos. Aastal 776 eKr läbis ta nn ühe staadioni pikkuse distantsi kiiremini kõigist teistest ning naasis oma kodulinna oliivipärjaga. Kas see mees oli esimeste olümpiamängude esimene tšempion? Paljud ajaloolased väidavad, et Koroibos polnud siiski kõige esimene võitja, vaid et tema nimi oli lihtsalt esimene, mis raiuti kivisse enne paljude järgmiste võitjate nimesid, keda on maininud ka sellised luuletajad nagu Homeros ja Pindaros.

Too jooksvõistlus kuulus mitmete religioosete ja kultuuri-pidustuste hulka, mis toimusid iga nelja aasta tagant kuue päeva kestel ühel tasandikul Olümpia pühapaiga kõrval – see oli kuulus oma Zeusile pühendatud kaju poolest, mida loeti üheks antiikaja seitsmest maailmaimest. Arvatakse küll, et jooksmises võisteldi seal juba vähemalt 150 aastat enne Koroibose ajalukku jäädvustatud saavutust, ent selle kinnituseks puuduvad kindlad tõendid.

Igatahes hakati pärast tolle koka võitu pidama olümpiamänge regulaarselt ja osalejate arv üha kasvas – nad olid pärit kõigist hellenistliku maailma nurkadest ning hiljem ka Rooma impeeriumi erinevatest provintsidest. Tollele lihtsale 192,28 meetri pikkusele jooksvõistlusele lisandus muidki alasid: kahe staadioni jooks (*diaulos* ehk 384,5 meetrit), nelja staadioni pikkune jooks (769 meetrit), kaheksa staadioni pikkune jooks (1538 meetrit) ja isegi

24 staadioni pikkune jooks (dooria distants ehk 4614 meetrit). Siis leiutati pentatlon ehk viievõistlus (jooks, kettaheide, odavise, kaugushüpe ja maadlus), relvisjooks (joosti turvises koos oda ja kilbiga), rusikavõitlus ja hobukaarikute võiduajamised. Rusikavõitluse puhul puudusid kaalukategooriad ning võideldi kaitsmata pea ja paljaste rusikatega. Mingit ajapiirangut polnud ja võitlused lõppesid kas nokaudi või ühe võitleja loobumisega. Aastate jooksul lisandusid nahkribadest käekaitset, mis ühtlasi ka suurendasid löögi tugevust. Oli neidki poksijaid, kes lisasid nahkribade alla tillukesi kive ja plii- või puutükke, et vastasele rohkem haiget teha. Need võitlused kütsid nõnda palju kirgi, et peagi loodi eriti verejanuliste meeleheaks uus ala: pankraation, kus olid lubatud kõik võtted, sealhulgas hammustamine, kägistamine ja löögid kubemesse. Uute spordialade lisandumine pikendas olümpia võistluskalendrit seitsmele päevale.

Algusest peale oli neil mängudel spirituaalne ja religioosne mõõde. Hiljem lisandus ka rahvuslik mõõde. Kaheksandal sajandil eKr kehtestasid Elise kuningas Iphitos, Pisa kuningas Kleistenes ja Sparta kuningas Lykurgos püha relvarahu, millega keelati mistahes sõjategevus Kreeka linnriikide vahel mängude toimumisnädalal. Keelatud oli ka relvastatult siseneda Olümpiasse, pühasse paika: „Kes julgeb sinna relvadega tulla, see on pühadusetootaja.”

Kes tohtisid võistelda? Alguses vaid meessoost kreeklased, keda loeti vabadeks meesteks ja kel olid kõik kodanikuõigused ning kes polnud pannud toime pühaduserüvetusi ega kuritegusid. Hiljem hakati poliitilistel põhjustel lubama mängudele ka teistest riikidest osalejaid, eredaimaks näiteks on siinkohal Rooma keiser Nero. Reeglid ja eeskirjad graveeriti pronkstahvritele, mis asusid ühes Olümpia templis. Võistlejad pidid linna saabuma vähemalt neli nädalat enne mängude algust ja elama laagris, kus lisaks harjutamisele tuli tutvuda võistlusreeglitega, ning kõik pidid andma vande, et nad lepivad kohtunike otsustega ja peavad kinni ausa võistluse põhimõtetest. Viiendal sajandil eKr juhtus rusikavõistluse finaalis selline lugu, et

osaleja nimega Kleomedes tappis oma vastase. Kohtunikud diskvalifitseerisid ta, kuna leiti, et see tegu oli kuritahtlik, ning tema rivaal kuulutati postuumselt tšempioniks.

Võitjad said auhinnaks vaid oliivipärja. Kuid nende saavutust peeti linnriikide kaaskodanike seas nõnda tähtsaks, et tšempionid said mitmesuguseid hüvesid, mis olid mõnes mõttes võrreldavad praeguste elukutseliste omadega: maksusoodustused, eluaegsed pensionid, majad, toit ja muu kraam, mis võimaldas neil kangelastel elada muretult ja luksuslikult.

Milline oli aga naiste roll mängudel? Esialgu polnud neil kalendris oma võistlusalasid. Nad tohtisid osaleda vaid jumalanna Hera auks peetaval spordi- ja kunstifestivalil, mis toimus küll muul aastaajal. Olümpiasse lubati pealtvaatajatena vaid vallalisi naisi ja tüdrukuid. Abielus naistel oli publiku hulgas viibimine keelatud lausa surmanuhtluse ähvardusel. Selle reegli ainus teadaolev rikkumine puudutas naist nimega Kallipateira, kes maskeeris end meheks, kuna tahtis näha oma poja Peisirodose osalemist rusikavõitlusel. Kui noormees viimase võitluse võitis, unustas Kallipateira karmid reeglid ning tormas tunnetetulvas Peisirodost kallistama, ent ei märganud, et tal libises peast nagu ja juukseid kattev kangas. Kohtunikud ja pealtvaatajad avastasid pettuse, kuid naisele andestati, kuna ka ta isa ja vennad olid olümpiavõitjad.

Antiikolümpiamänge peeti kuni aastani 393 pKr, mil Rooma keiser Theodosius I Suur need Milano piiskopi Aurelius Ambrosiuse (Püha Ambrosius) palvel ära keelas, kuna too pidas neid ebamoraalseteks ja ateismi õhutavateks. Vähe sellest, et mängud keelustati – neid, kes peaksid püüdma üritust taasalgatada, ootas surmanuhtlus. Pool sajandit hiljem käskis keiser Theodosius II Olümpia templid hävitada. Tollele Rooma hävitustööle järgnes rida maavärinaid, mis ehitiste jäänused mulla alla matsid, ja need jäid inimsilma eest varjatuks järgmiseks kaheteistkümneks sajandiks. Alles 19. sajandi keskel avastas grupp mujalt Euroopast pärit arheolooge need vanad varemed ning Olümpia hiilgus toodi taas päevavalgele. Mõnikümmend aastat hiljem tuli prantslasest

aadlikule ja haritlasele Pierre de Frédyle ehk parun de Coubertiniile pähe hullumeelne idee suursugused olümpiamängud taas ellu äratada. Nojah, ega see polnudki nii väga napakas mõte. Theodosiuste dünastia liikmeid polnud ju enam elus, et oma absurdsetest keeldudest-käskudest kinnipidamist valvata.

NERO, OLÜMPIAVÕITJA

Paljud antiikaja kuningad ja keisrid otsustasid mängudel osaleda, et tõestada oma spordivõimekust. Makedoonia kuningas Philippos II, Aleksander Suure isa, võitis aastal 356 eKr hobukaarikute võiduajamise. Sel alal võistles ka Rooma keiser Nero. Ajalooraamatud ning film „Quo Vadis” kujutavad teda edeva ja mõrvarliku psühhopaadina. Lisaks oma veristele sõjakäikudele, rivaalide likvideerimisele ja koguni ema, venna ning esimese kahe naise tapmisele (teine naine Poppaea suri selle tagajärjel, et Nero lõi talle jalaga kõhtu, mis viis nurisünnituseni ja surmava verejooksuni) toetas too despoot kunsti ning laskis ehitada mitmeid teatreid ja koole. Nero pidas end jumal Apolloni järeltulijaks ning võrreldamatult andekaks muusikuks ja poeediks. Tema teoseid kiitsid siiski vaid tolle naeruväärse kliki liikmed, kellele ülistuskõnede eest heldelt tasuti. 67. aastal eKr sattus keiser vaimustusse olümpiamängudest ning otsustas oliivipärja võita. Maksku mis maksab. Türrann osales kaarikuvõistlusel ja ostis rivaalid ära, et need sõidu üksteise järel katkestaksid. Nero oli viimaks ainus jätkaja ning võitiski võistluse, kuigi ta viimases kurvis kaarikult kukkus. Kreeklastel jäi üle vaid taeva poole vaadata ja oma jumalates kahelda. Need oleksid ju hõlpsasti võinud asja korraldada nõnda, et diktaator kaela murrab.

ALASTI VÕISTLEJAD

Antropoloogid on pakkunud erinevaid selgitusi sellele, miks tekkis olümpial alasti võistlemise traditsioon. Mitmed uurijad ei pea seda üldse usutavaks – näiteks hobuse seljas ratsutamise*

* Hilisematel antiikolümpiamängudel oli kolm hobustega seotud ala: kahe- ja neljahobusekaarikute võiduajamine ja võiduratsutamine hobuse seljas.

puhul oluks see võimatu – kuigi olümpiamängude motiividega keraamikal on atleete kujutatud riieteta. Mõned väidavad, et see pakkus hea põhjuse keelata abielus naiste kohalviibimist. Teised arvavad, et lähtuti ühiskondliku võrdsuse tagamisest. Kuigi esmaseks reegliks oli, et osa võivad võtta vaid kreeklastest vabad mehed, võimaldas alastiolek lihtrahval ülikutega ja vaes- tel rikastega võrdväärne näida. Veel üks variant – ilmselt pigem müüt kui tegelikkus – väidab, et jooksja nimega Orsippus, kes oli pärit Atika maakonnas asunud Megara linnast, sai viieteist- kümnendal staadionijooksul aastal 720 eKr kuulsaks sellega, et jooksis alasti. Selle loo kohaselt olevat ta keset jooksu heit- nud kõrvale „niudevöö” – või siis mingi lühikeste pükste tao- lise rõivaeseme – ja tormanud edasi „nii, nagu Jumal oli ta siia maailma toonud”. Mõned ajaloolased leiavad, et võitjast võtsid eeskuju teisedki ja peagi sai sellest traditsioon.

VANAAJA SPORDITÄHED

Rhodose saarelt pärit Leonidas oli ilmselt antiikaja suurim atleet. Arheoloogiliste tõendite põhjal pälvis ta kaksteist võitu neljadelt järjestikustelt mängudelt, seda nii kiir- kui pika- maajooksus. Ta olevat aastatel 164–152 eKr võitnud kõik staa- dioni- ja *dioulosed* distantsid ning relvis- ehk kilbijooksud.

Maadleja Milon Krotonist (tänapäeval kannab see Itaalia „saapa” talla all asuv linn nime Crotone) tuli võitjaks aastal 540 eKr ja siis veel neli korda järjest, kuni 512. aastal eKr kaotas oma kaasmaalasele Timasitheosele.* Tollest ajast säilinud teks- tide kohaselt olevat tema jõu saladus peitunud selles, et ta sõi iga päev üheksa kilo liha ja üheksa leivapätsi ning loputas selle kõik alla üheksa liitri veiniga.

* Antiikaja allikad ja neist lähtuvad ajaloolased pole selles osas päris ühel arvamusel, aga kõige levinuma variandi kohaselt võitis ta aastal 540 eKr „poiste” (alla 20-aastaste noo- rukite) maadluse ja siis viis korda järjest täismeele oma (ilmselt aastatel 536–520 eKr), enne kui Timasitheosele kaotas. Kuid leidub neidki, kes selles kaotuses üldse kahtlevad ja peavad seda kirjanduslikuks väljamõeldiseks või väärtõlgenduseks, sest poet Simo- nidese (556–468 eKr) sõnade kohaselt tuli Milon olümpiavõitjaks kokku seitse korda, ja hilisemad Vana-Rooma ajaloolased nimetasid teda võitmatuks.

Rhodoselt pärit Diagoras oli 5. sajandil eKr üks kuulsaimaid rusikavõitlejaid ning kuulsust pälvisid ka tema järeltulijad. Diagoras võitis 79. mängud ja olümpiavõitjateks tulid ka tema kolm last ja kaks lapselast. Diagorase vanim poeg Damagetos tuli 83. mängudel võitjaks pankraationis ja teine poeg Akousilaos rusikavõitluses. Rhodosele naastes sisenesid pojad kodulinna oma isa õlgadel kandes ja rahvas juubeldas. Aastaid hiljem võitis noorim vendadest, Dorieus, pankraationi kolm korda järjest.

Väidetakse, et Melankomas, kes oli pärit Kaariast (linnriik Väike-Aasias tänapäeva Türgi aladel), võitnud 207. mängudel rusikavõitluse ainsatki hoopi saamata. Melankomas – väga väle mees, kes liikus uskumatult kiiresti – kasutas ebatavalist strateegiat, põigeldes vastaste löökide eest kõrvale, kuni need kurnatuse tõttu alla andsid. Tema kehaline vastupidavus tulenes karmidest treeningutest. Kirjas on, et kord oli ta kaks päeva järjest käsi enda ees väljasirutatuna hoidnud, neid kordagi langetamata ja sekunditki puhkamata.

KAOTAJA XERXES

Kui algas teine Kreeka-Pärsia sõda ja pärslased ründasid Kreekat, olevat sissetungijad võtnud kinni kaks Ateena sõdalast. Kreeklased toodi kuningas Xerxese ette, kes küsitles mehi nende sõjaväe võimekuse ja linna kaitsesüsteemide kohta. Küsimusele, millega ateenlased praegu tegelevad, sai ta vastuseks, et kogu linn valmistub olümpiamängudeks, ning talle kirjeldati seda sündmust ja võistlusalasid. Xerxes tahtis teada, mida olümpiavõitja auhinnaks saab. „Oliivipuuoksaks,” vastasid vangid. Kuningat hämmastas see. Ta öelnud: „Millise suure vea ma tegin! Tulin lahingut lööma meeste vastu, kes ei võitle raha, vaid kuulsuse nimel.” Xerxes oma palgasõduritega kaotaski sõja ja vaprad hellenid ajasid ta Kreekast välja, kusjuures eriti edukad olid ateenlased ja spartalased, kes olid ühise vaenlase vastu jõud ühendanud.

ÄRAOSTMINE

Aastal 338 eKr avastasid olümpiamängude kohtunikud, et Tessaaliast pärit poksija Eupolus oli kolmele rivaalile pistist andnud, et nood talle kaotaksid. Petisele määrati suur rahatrahv. Saadud raha eest püstitati kuus sportlasskulptuuri, mis kaunistati moraalitseva sisuga raidkirjadega nagu „Olümpias võidavad jalgade kiiruse ja kehalise jõuga, mitte rahaga”. Selle oleks pidanud kivisse raiuma ka ladina keeles, et edev Nero seda mõistaks.

COUBERTIN JA MÄNGUDE TAASELUSTAMINE

„Saksamaa kaevab välja selle, mis oli Olümpiaast maapõue jäänud. Miks ei võiks Prantsusmaa taas elustada nende mängude hiilgust? On tulnud tund, mil spordiideaalid on kutsutud taas maailmas oma osa etendama.”* Prantsuse aadlik Pierre de Frédy, Coubertini parun – nüüdisajal rohkem tuntud kui Pierre de Coubertin – kirjeldas nii oma indu taasleida tollest Kreeka linna varemestest kunagine olümpiahiilgus. Osav ja pragmaatiline Coubertin suutis 1894. aasta juunis tuua Pariisi kokku 12 riigi spordiliikumise esindajad (Argentina, Austria ja Böömimaa, USA, Kreeka, Suurbritannia, Ungari, Itaalia, Uus-Meremaa, Venemaa, Rootsi ja mõistagi Prantsusmaa), et luua Rahvusvaheline Olümpiakomitee (ROK) ning kuulutada välja esimeste kaasaegsete olümpiamängude toimumine. „Olümpiamängude taasellukutsumise plaan võeti vastu ühel häälel. Meie tegime ettepaneku korraldada need 1900. aastal, kuid osavõtjad eelistasid varasemat aega ja nii otsustati pidada mängud juba aastal 1896. Härra Demetrios Vikelase ettepanekul valiti esimeste mängude toimumiskohaks Ateena,** rääkis parun. Selgus, et Coubertin oli verivärskel olümpialiikumisele igati sobivaks juhiks. Ajaloolise tausta tõttu pidi mängudega alustatama Kreekast, seega pakkus ta esimeseks ROK-i presidendiks välja Vikelase, seda kuni esimese olümpia lõppemiseni.

* Kogumikust *Pierre de Coubertin* [Tallinn: Eesti Raamat, 1979], 31. [R. Tominga tõlge]

** Ibid., 153. [E. Kudu tõlge]

Seejärel asuks tema asemele Coubertin. Nii tehtigi ja parun jäi sellesse kõrgesse ametisse ligi kolmekümneks aastaks.

Coubertini sõnul nõustusid äsjarajatud ROK-i liikmed ühehäälselt „... usaldama need võistlused klassikalise antiikaja kaitse alla, mis võiks neile tagada suuruse ja kuulsuse. See ei tähendanud muud kui olümpiamängude taaselustamist. Juba see nimi sisendas lugupidamist, ja vaevalt oleks olnud võimalik leida mõnd teist.”* Nii sai Coubertini ammune soov 23. juunil 1894 viimaks konkreetsema vormi, sest rahvusvahelise sportlaskonna esindajad „... otsustasid taaselustada kaks tuhat aastat vana idee, mis innustab inimesi tänapäeval samuti nagu minevikus, sest tema ajendid on kõige elulisemad ja, ükskõik mis nende kohta on öeldud, ka kõige õilsamad.”** Coubertin lausus: „Siinkohal tahan kõigile väljendada oma tänu, kes mind on aidanud teda õnnelikult lõpule viia, samuti neile, kes koos minuga on veendunud, et atletism sellest mitmekordse jõuga ja õilistatuna esile kerkib ning rahvusvaheline noorus sellest rahuarmastust ja lugupidamist elu vastu ammutab.”***

* Ibid., 152. [E. Kudu tõlge]

** Ibid., 43. [R. Tominga tõlge]

*** Ibid., 154. [E. Kudu tõlge]